

بررسی آثار اقتصادی وندالیسم بر هزینه‌های شهرداری و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی:

مطالعه موردی مشهد

- هادی رفیعی دارانی* - عضو هیأت علمی جهاد دانشگاهی مشهد، گروه اقتصاد شهری، مشهد، ایران.
سارا پارساپو - پژوهشگر جهاد دانشگاهی مشهد، گروه اقتصاد شهری، مشهد، ایران.
مجید دانایی سیج - پژوهشگر جهاد دانشگاهی مشهد، گروه اقتصاد شهری، مشهد، ایران.
افسانه زارعی - پژوهشگر جهاد دانشگاهی مشهد، گروه اقتصاد شهری، مشهد، ایران.

Economic impacts of vandalism on municipality expenditures and its relationship with social capital: Case study of Mashhad

Abstract

The main objective of this study is to evaluate the consequences and economic impacts of vandalism on the costs of Mashhad municipality and specifying the position of social capital in it. The data of this study gained by questionnaire filling and collected the information from various organizations of Mashhad municipality. To this purpose were used the Structural Equation Model (SEM) to evaluate the effectiveness a variety of social disorders on municipality expenditures and the economic consequences. The results indicated that, the inaccurate behaviors of citizenry and vandalism causes to be entered annually the amount of 808 billion riyals to Mashhad municipality. In this case, the highest costs in the various subsections of Mashhad municipality is pertained to department of civil service (except of parks and greens spaces organization, Ferdus organization and fire fighting and safety organization) (56.8 percent of total costs), parks and greens spaces organization (35.8 percent of total costs) and Bus organization (5.7 percent of total costs). The transportation and traffic organization (0.9 percent), paradise organization (0.5 percent) and railway operation company (0.3 percent) and fire fighting organization (0.1 percent) are in the next following ranks. The amount of social capital (With dimensions of the partnership, confidence, dignity and consultation), that is moderate in Mashhad and trust have the most share in its formation. Also, the results showed that, 10 percent increases in social capital in Mashhad citizens society is caused 1.2 percent reduction the destruction of equipment and facilities by citizens that this amount is equivalent to a reduction of approximately 9 billion rials. Finally, considering to the results, was provided appropriate executive strategies to increases the social capital and reducing the destruction results from non-observant of citizenship culture.

Keywords: Vandalism, Economic impacts, Social capital, Municipality, Mashhad

چکیده

هدف اصلی این مطالعه بررسی تبعات و آثار اقتصادی وندالیسم بر هزینه‌های شهرداری مشهد و تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی در آن می‌باشد. آمار و اطلاعات این مطالعه از طریق تکمیل پرسشنامه و جمع‌آوری آمار و طلاعات از سازمان‌های مختلف شهرداری مشهد بدست آمد. برای این منظور از روش معادلات ساختاری جهت بررسی میزان تأثیرگذاری انواع ناهنجاری‌های اجتماعی بر هزینه شهرداری و تبعات اقتصادی آن استفاده شد. نتایج نشان داد که رفتارهای ناصحیح شهروندان و وندالیسم باعث می‌شود سالانه مبلغی به میزان ۸۰۸ میلیارد و ۹۱۸ میلیون ریال به شهرداری مشهد وارد شود. در این خصوص بیشترین هزینه‌ها در زیربخش‌های مختلف شهرداری مربوط به معاونت خدمات شهری (بجز سازمان پارک‌ها و فضای سبز، فردوس‌ها و آتش‌نشانی و ایمنی) (۵۶.۸ درصد از کل هزینه‌ها)، سازمان پارک‌ها و فضای سبز (۳۵.۸ درصد از کل هزینه‌ها) و اتوبوسرانی (۵.۷ درصد از کل هزینه‌ها) می‌باشد. سازمان حمل و نقل و ترافیک (۰.۹ درصد)، سازمان فردوس‌ها (۰.۵ درصد) و شرکت قطار شهری (۰.۳ درصد) و سازمان آتش‌نشانی (۰.۱ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. سرمایه اجتماعی با ابعاد مشارکت، اعتماد، منزلت و مشورت مدنظر قرار گرفت که مقدار آن در شهر مشهد در حد متوسط است و بیشترین سهم را در تشکیل آن، اعتماد دارد. نتایج حاصل نشان داد که افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی در جامعه شهروندان مشهد باعث کاهش ۱.۲ درصدی تخریب وسایل و امکانات توسط شهروندان می‌گردد که این میزان معادل کاهش مبلغی در حدود ۹ میلیارد و ۴۴۵ میلیون ریال می‌باشد. در انتها با توجه به نتایج بدست آمده، راهکارهای مناسب اجرایی جهت افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش تخریب‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی ارائه شد.

لغات کلیدی: وندالیسم، آثار اقتصادی، سرمایه اجتماعی، شهرداری، مشهد.

بخش‌های خدمات، محیط‌زیست، آموزش، بهداشت و تفریحات وجود دارد و هر روزه در جوامع جاری و ساری است. مطالعات و تجربیات کارشناسی، نشان دهنده اهمیت یافتن مسأله وندالیسم در ابعاد مختلف جامعه ایران است. نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد، بخش‌های مختلف جامعه در هر سال متحمل آسیب‌های گسترده و شدیدی از اعمال وندالیستی است و با وجود کامل نبودن اطلاعات و آمار مستند و ثبت نشده در این حوزه، ارقام موجود حکایت از وسیع بودن خسارت‌های ناشی از اعمال وندالیستی در جامعه دارد. در مورد علل رواج پدیده وندالیسم و نحوه برخورد با آن تاکنون پژوهش‌های زیادی در داخل انجام شده است که در آنها به ارتباط وندالیسم با دینداری، خودپنداره و... پرداخته شده است. اما موضوعی که اخیراً مورد توجه بیشتری قرار گرفته است مفهوم سرمایه اجتماعی است که برای تحلیل انواع ناپهنجاری‌های اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. سرمایه اجتماعی شامل منابع مفید قابل دسترس برای کنشگران است که از طریق روابط اجتماعی آنها حاصل می‌گردد و به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشند (فیلد، ۱۳۸۵). همچنین از نظر پاتنام جلوه‌هایی از سازمان اجتماعی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌های ارتباطی که می‌توانند از طریق تسهیل کنش‌های هماهنگ‌کاریی جامعه را افزایش می‌دهند (پاتنام، ۱۳۸۰؛ به نقل از فیلد، ۱۳۸۵). در جریان زندگی، جامعه‌پذیری در روابط پیچیده نهادهایی همچون خانواده، مدرسه و محله صورت می‌گیرد. هرچند بررسی تأثیر روابط اجتماعی (سرمایه اجتماعی) بر روی مسائل اجتماعی موضوع تازه‌ای نیست، اما آزمون واقعی مفهوم سرمایه اجتماعی به عنوان یک سازه مفهومی، منجر به شکل‌گیری بینش‌های تازه‌ای در روابط اجتماعی و تأثیر این بینش‌ها بر زندگی افراد می‌شود. توسعه نظری این مفهوم ما را به سوی دانشی فراتر از دانش قبلی نسبت به روابط اجتماعی سوق می‌دهد (ساندرفرو همکاران، ۱۹۹۹). تخریب در محیط‌های شهری، عموماً به حیطه وظایف شهرداری برمی‌گردد که از جمله می‌توان به آسیب

کجروی رفتاری است که به طریقی با انتظارات مشترک رفتاری یک‌گروه خاص سازگاری نداشته و اعضای جامعه آن را ناپسند و نادرست بدانند. ملاک و معیار جامعه برای اطلاق واژه‌ی منحرف یا کجرو به فرد، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است، لذا فردی که برخلاف آن معیارها عمل کند و در عمل خود پافشاری نماید، به طوری که موجب سلب امنیت اخلاقی و اجتماعی شود، از سوی اجتماع به عنوان منحرف و کجرو شناخته می‌شود و رفتار او در حوزه جامعه‌شناسی تحت عنوان «انحراف اجتماعی» یا «کجروی اجتماعی» مورد مطالعه و تبیین قرار می‌گیرد. یکی از انحرافات و آسیب‌های اجتماعی در حوزه جامعه‌شناسی وندالیسم است. به نظر جرم‌شناسان وندالیسم به عمل آسیب رساندن به اشیاء گفته می‌شود. وندالیسم عمدتاً متوجه اموال و اشیاء است تا اشخاص. چنانچه متوجه شخص نیز باشد اموال فرد مورد نظر است نه خود فرد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). رفتارهای وندالیستی را در سه حوزه می‌توان مدنظر قرار داد و بر این مبنا می‌توان درباره سه‌گونه وندالیسم بحث کرد.

الف- وندالیسم سازمانی: به اعمال و رفتارهایی گفته می‌شود که هدف آنها معطوف به تخریب و آسیب زدن به منابع، امکانات، محیط و کالاهایی است که فرد آنها را متعلق به سازمان متبوعش می‌داند.

ب- وندالیسم خصوصی: منظور اعمال تخریبی است که معطوف به اموال، منابع و امکانات فردی دیگران است.

ج- وندالیسم عمومی: در اینجا منظور رفتار خرابکارانه علیه اموال، منابع و امکانات عمومی است. منابع و امکاناتی که افراد آنها را متعلق به حکومت یا کل جامعه می‌دانند.

در جوامعی که نظام ثبت اطلاعات دقیق و منظمی دارند، یافته‌ها حاکی از آن است که سالانه بخش‌های مختلف جامعه متحمل خسارات گسترده‌ای از این اقدامات می‌شود و هر ساله میلیون‌ها دلار صرف تعمیر و جایگزینی اشیایی می‌شود که وندال‌ها به آنها آسیب وارد کرده‌اند. آمار و ارقامی که از سوی نهادها در کشورهای مختلف ارائه می‌شود، ارقام بالایی را نشان می‌دهد که حکایت از گستره و تنوع آسیب‌هایی است که در

می‌شوند که: وندالیسم عبارت است از تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورت مداوم و مکرر (تبریزی، ۱۳۸۳). آنها وندالیسم را بعنوان نوعی تخریب ارادی اموال به صورتی تکرار شونده، مستمر و بانگیزه‌های خاص تعریف کرده‌اند (همان). بنابراین وندالیسم عمدتاً متوجه اموال و اشیاء است تا اشخاص و چنانچه متوجه شخص نیز باشد اموال فرد مورد نظر است نه خود فرد (تبریزی، ۱۳۸۳). به طور کلی وندالیسم به معانی زیر به کار رفته است.

۱- رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تاسیسات و متعلقات عمومی نام برده‌اند.

۲- به تخریب جاهلانه یا آگاهانه هر چیز زیبا، محترم و حفاظت شده‌ای اطلاق می‌شود.

۳- نوعی روحیه بیمارگونه تعریف شده است که به تخریب تاسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو و ترن‌های مسافری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارد.

۴- نوعی بیماری جهانی خرابکاری در قرن حاضر و عصر مدرن و به مثابه پدیده‌ای جهانی شمرده می‌شود بگونه‌ای که مجاز به تخریب آثار هنری، دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدنی است.

۵- وندالیسم عبارت است از تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورت مداوم و مکرر

۶- وندالیسم به عمل آسیب رساندن به اشیاء گفته می‌شود که با خشونت متفاوت است. خشونت به معنای صدمه رساندن به اشخاص است که مرز بین جرائم خرد مانند ندادن بلیط هنگام سوار شدن به وسایل نقلیه عمومی و یا آسیب رساندن به آن و اشکال جدی تر جنایت نظیر سرقت مسلحانه و یا قتل را شامل می‌شود. وندالیسم عمدتاً متوجه اموال و اشیاء است تا اشخاص و چنانچه متوجه شخص نیز باشد اموال فرد مورد نظر است نه خود فرد. بنابراین در بیشتر تعاریف، مفهوم تخریب، ارادی و آگاهانه بودن، اموال عمومی و نه شخصی، مداوم و مکرر بودن رفتارها بیان شده است. بنابراین وندالیسم رفتارهایی را شامل می‌شود که به صورت ارادی و آگاهانه منجر به تخریب و زیان رساندن اموال و امکانات عمومی به صورت مکرر و مداوم انجام می‌گیرد.

رساندن به صندلی اتوبوس، ریختن زباله و فاضلاب در کوچه و خیابان، شکست شاخه درختان، آسیب رساندن به صندلی و امکانات پارک، آسیب رساندن به چمن و فضای سبز پارک، بلیت ندادن، دیوارنویسی و چسباندن تراکت‌های تبلیغاتی و نقاشی‌های بی‌معنایی که بر در و دیوارها نقش می‌بندد، تخریب مجسمه‌ها و اشیایی که برای زیباسازی در محلات، خیابان‌ها و میادین نصب می‌شود و همچنین عدم پرداخت عوارض اشاره کرد. بروز چنین نابهنجاری‌هایی باعث مسائل مختلفی می‌گردد که از جنبه‌های مختلف و بخصوص از جنبه اقتصادی حائز اهمیت است؛ به گونه‌ای که سالانه شهرداری هزینه‌های هنگفتی را بابت جبران چنین مسائلی پرداخت می‌کند که عموماً خواستگاه بروز چنین مسائلی را می‌توان فرهنگ و عرف شهروندان و تا حدودی به نبود امکانات و خدمات متناسب در خصوص شهروندان دانست. آنچه در این تحقیق مدنظر است، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی بعنوان یک عامل مهم و تاثیرگذار بر رفتارهای آسیب‌زا به وسایل و امکانات شهری است که شهرداری هزینه‌های آن را می‌پردازد و ارزیابی تبعات اقتصادی آن می‌باشد. هدف اصلی این مطالعه بررسی آثار اقتصادی وندالیسم و رفتارهای وندال‌ها بر هزینه‌های شهرداری و تبیین ارتباط آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد می‌باشد.

مبانی نظری

در اغلب تعاریف ارایه شده در باب مفهوم وندالیسم در مباحث انحرافات و آسیب‌های اجتماعی، محققین و صاحب نظران از آن به عنوان رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تاسیسات و متعلقات عمومی نام برده‌اند. بر اساس تعریف واژه وندالیسم در فرهنگ آکسفورد این واژه در ۱۶۶۳ میلادی به تخریب جاهلانه یا آگاهانه هر یز زیبا، محترم و حفاظت شده‌ای اطلاق می‌شود (تبریزی، ۱۳۸۳). پاتریس ژانورن وندالیسم را روحیه بیمارگونه تعریف می‌کند که به تخریب تاسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو و ترن‌های مسافری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارد (پاتریس ژانورن، ۱۳۶۷). میبیر و کلینارد (۱۹۷۵) در تعریف وندالیسم متذکر

سرمایه اجتماعی با اینکه دارای اغتشاشات مفهومی و پیچیدگیهای ادراکی گوناگون است، مفهومی جدید و پویا و رابطه‌ی میان شاخص‌های اجتماعی، محیطی و اقتصادی به حساب می‌آید. کاربرد این مفهوم در محیط‌هایی چون توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی، آموزش و تعلیم، بهداشت و پایداری زیست محیطی، زمینه‌ساز ساخت آزمون فرضیه‌های بین رشته‌ای و کاربردی فراوانی شده است (پیران و همکاران، ۱۳۸۶). پاتنام اولین کسی بود که این واژه را به طور گسترده استفاده کرد. او سرمایه اجتماعی را چنین تعریف می‌کند: «جلوه‌هایی از سازمان اجتماعی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌های ارتباطی که می‌توانند از طریق تسهیل کنش‌های هماهنگ کارایی جامعه را افزایش می‌دهند» (پاتنام، ۱۹۹۳، به نقل از فیلد، ۱۳۸۵). اگر جامعه را دارای نظام اجتماعی بدانیم که علاوه بر اشخاص و تعامل آنان با یکدیگر و همبستگی بین آنان، موقعیت‌های اجتماعی نقش‌ها و پایگاه‌هایی اجتماعی نیز وجود دارند، می‌توانیم به ارتباط نقش و پایگاه اجتماعی با موقعیت اجتماعی و نسبت نقش با پایگاه اجتماعی توجه کنیم. مزایای اجتماعی شامل اقتدار، ثروت، منزلت و اطلاعات و ارتباطات است یک عنصر مهم و شناخته شده‌ی منزلت، احترام است. احترام ارزشی که دیگران برای صاحب موقعیت و ایفاکننده‌ی نقش خاصی قایلند و لذا سرمایه اجتماعی اشخاص یعنی چقدر مورد احترام و اعتمادند. اعتماد مردم به یک شخص یا قشر نیز دو مولفه دارد. رابطه اساس سرمایه اجتماعی است. روابط اجتماعی عنصر پیوند دهنده افراد هر جامعه هستند. از طریق روابط اجتماعی است که هر جمع انسانی تحقق می‌یابد. پس مفهوم اصلی سرمایه اجتماعی را در سه کلمه می‌توان بیان داشت:

- ۱- برقراری ارتباط مهم است.
- ۲- مردم با ایجاد ارتباط با یکدیگر دست به کارهایی می‌زنند که به تنهایی یا قادر به انجام آن نیستند.
- ۳- برای ایجاد ارتباط با مشکلات فراوانی مواجه هستند. همواره نحوه‌ی اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی با مشکلاتی روبه‌رو بوده است، «حداقل در یک دهه گذشته تحقیقات تجربی، از روش‌های بسیار متفاوتی برای اندازه

گیری سرمایه اجتماعی و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آن استفاده کرده‌اند» (همتی، ۱۳۸۶). به طور مثال «سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه با تمرکز بر کشورهای پیشرفته از منظر متفاوتی به سرمایه اجتماعی، در ارتباط با موضوعاتی چون کیفیت زندگی، سرمایه انسانی، سلامتی توسعه پایدار پرداخته است این سازمان چهار شاخص عمده برای سرمایه اجتماعی ارائه نمود که عبارتند از مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی و مشارکت مدنی. به طور کلی بیشتر محققان اعتماد و مشارکت را به عنوان مهمترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در نظر گرفته‌اند» (ناریان ۱۹۹۸)، کریشنا (۱۳۸۴)، گروتارت (۲۰۰۴)، پالدام (۲۰۰۰)، استون و هیوز (۲۰۰۲)، لی و همکاران (۲۰۰۳)، اسوندسن‌ها (۲۰۰۴)، اوریسچوت و دیگران (۲۰۰۶)، فاتحی (۱۳۸۳)، مبارکی (۱۳۸۳)، ناطق پور و فیروزآبادی (۱۳۸۴)، یوری و اسماعیلی (۱۳۹۰)، و پیران و دیگران (۱۳۸۶)).

در مجموع می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی می‌تواند تاثیر زیادی بر میزان خرابکاری شهروندان در محیط شهری داشته باشد. برخی از عناصر اصلی سرمایه اجتماعی عبارتند از: آگاهی به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی / اعتماد عمومی / اعتماد نهادی / مشارکت غیررسمی همیارانه / مشارکت غیررسمی خیریه‌ای / مشارکت غیررسمی مذهبی / شرکت در اتحادیه‌ها، انجمن‌ها، سازمان‌ها و موسسات مدنی رسمی، احترام و منزلت اجتماعی. این عناصر سرمایه اجتماعی شخص را تشکیل می‌دهند و به صورت مستقیم بر وندالیسم یا خرابکاری تاثیر می‌گذارند.

نتایج تحقیقات محققان اجتماعی بیانگر این واقعیت است که با کاهش سرمایه اجتماعی، انحرافات افزایش می‌یابد و بالعکس با افزایش سرمایه اجتماعی انحرافات و جرایم نیز کاهش می‌یابد. رایبنگتن معتقد است بیشتر مسایل اجتماعی برآمده از روابط اجتماعی هستند. روابط اجتماعی و ارزشهای معنوی که طی قرن‌ها نظیر دیگر جوامع بشری وضع و صورت خاصی به خود گرفته بود در قرن بیستم مواجه با تحولات و دگرگونی‌هایی بود که ماشین‌سیسم جدید موجب آن میشد و از آنجا که قدرت

سازگاری معنوی هنگام تبدلات مادی میسر نبود تمدن ماشینی نابسامانیها و ضایعات انسانی فراوانی را به بار آورد که از آن جمله، از هم گسیختگی روابط اجتماعی بود که یکی از مظاهر آن را همان بزهکاری نوجوانان باید دانست (کواراسوس، ۱۳۴۵). بر مبنای توضیحات بالا می توان فرضیه زیر را مطرح کرد: هر چه سرمایه اجتماعی بیشتر باشد وندالیسم (تخریب و ایجاد هزینه برای محیط شهری) کمتر می شود.

ادبیات تحقیق

محمدی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه ای با بررسی ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی، به برآورد میزان آن در مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد پرداختند. نتایج حاکی از آن است که سطح سرمایه اجتماعی در شهر مشهد در حد متوسط بوده و بیشترین شاخص های سرمایه اجتماعی در مشهد مربوطه به آگاهی و مشارکت و کمترین شاخص های سرمایه اجتماعی مربوط به اعتماد و امنیت بوده است. شفیعا و شفیع (۱۳۹۱) و خاوری و خاوری (۱۳۹۰) به بررسی اثر گذاری سرمایه اجتماعی بر اقتصاد محله پرداختند. نتایج نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و توسعه پایداری اقتصادی محله، رابطه مثبت و معنی داری برقرار است. رنانی و دلیری (۱۳۸۹)، صفدری و همکاران (۱۳۸۷)، فدایی خوراسگانی و نیری (۱۳۸۹)، شعبانی و سلیمانی (۱۳۸۸) و رحمانی و همکاران (۱۳۸۶) به چگونگی اثر گذاری سرمایه اجتماعی بر تولید و رشد اقتصادی پرداختند. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی تاثیر مثبت و معنی داری داشته است. صدیق اورعی و دیگران (۱۳۸۵) در مطالعه ای به بررسی جامعه شناختی ناهنجاری های اجتماعی در حیطه وظایف شهرداری در شهر مشهد و آرایه راهکارهایی برای کاهش آنها پرداخت. نتایج نشان داد که بیشترین رفتار نابهنجار مشاهده شده به ترتیب مربوط به راه رفتن روی چمن و ریختن آشغال در پارک و خیابان و کمترین رفتار مربوط به تخریب مجسمه ها و تابلوهای پارک ها بوده است. از حیث منطقه شهرداری بیشترین درصد انجام رفتارها در منطقه ثامن و بعد از آن در منطقه شش و کمترین درصد در منطقه هشت صورت گرفته است. رفتارهای نابهنجار در بین مردان، مجردین و

افراد کم سن بیشتر مشاهده شده است.

دغافله و کلهر (۱۳۸۹) در مطالعه ای به بررسی آسیب های شهری تهران پرداختند. نتایج نشان داد که وندالیسم در شهر تهران روند افزایشی دارد. مویدفر و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه ای با استفاده از الگوهای خود رگرسیون برداری به بررسی اثر متقابل و پویای سرمایه اجتماعی و شاخص های توسعه اقتصاد در ایران و در خلال دوره ی زمانی (۱۳۶۸-۱۳۸۵) پرداخته اند. نتایج نشان داد که سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی سبب می شود که شاخص های توسعه بهبود یافته و در ادامه افزایش درجه توسعه یافتگی خود سبب بهبود و شکل گیری روابط جمعی مبتنی بر اعتماد (سرمایه اجتماعی) در جامعه خواهد شد. فیروز آبادی و ایمانی جاجرمی (۱۳۸۵) در مطالعه ای به بررسی وجود رابطه بین سرمایه اجتماعی و عناصر تشکیل دهنده آن در سطح تحلیل مناطق و میزان توسعه یافتگی مناطق، در شهر تهران پرداخته اند. نتایج مطالعه نشان داد که سرمایه اجتماعی مناطق، رابطه مثبتی با توسعه مناطق شهری در تهران دارد و مناطق توسعه یافته تر از میزان بیشتری از اعتماد عمومی، آگاهی، مشارکت رسمی و مشارکت های غیر رسمی همیارانه برخوردارند. رنانی و مویدفر (۱۳۸۷) و سوری (۱۳۸۴) به بررسی تحلیلی و آزمون تجربی رابطه میان سرمایه اجتماعی و عملکرد اقتصادی در ایران پرداختند. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی اثر معنی دار و مثبتی بر رشد اقتصادی دارد. مسعودیان جعفری (۱۳۸۳) در پژوهشی به بررسی میزان کم توجهی مردم به حفظ اموال و امکانات عمومی در شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن پرداخت. متغیرهای تاثیرگذار به ترتیب شامل محل سکونت، پایبندی به نماز، میزان استفاده از اموال عمومی، احساس اثر بخشی و درآمد خانواده بود. محسنی تبریزی (۱۳۸۳) در مطالعه ای به بررسی ویژگی های وندال ها و عوامل مؤثر بر رفتار وندالیستی در شهر تهران پرداختند. نتایج نشان داد که وندال ها یا گروه بزهکار واجد ویژگی های فردی، شخصیتی، خانوادگی، اعتقادی و رفتاری مختص به خود هستند که آنها را از افراد غیر وندال ممتاز و متمایز می سازد. بیشترین درصد

آنها در گروه سنی ۱۴ تا ۲۹ سال، قریب به نیمی از آنان مهاجر، درصد بالایی دارای منشأ شهری (متولد شهر)، از نظر تحصیلی جزو افراد ناموفق و سرخورده، دارای والدینی بی سواد یا کم سواد با مشاغل در سطوح پایین و با درآمدها و دستمزدهای اندک و قلیل هستند. شوانینگن (۱۳۸۱) در مطالعه‌ای به بررسی وندالیسم در فضاهای عمومی و حمل و نقل شهری پرداخت. براساس نتایج این مطالعه در بسیاری از شهرهای اروپایی هر ساله حدود ۱۵ میلیون یورو (هلسینکی حدود ۵۳۰۰۰۰ یورو، در استکهلم ۱۰ میلیون یورو و در برلین ۱۲ میلیون یورو) صرف هزینه تعمیرات خسارت‌های وارد شده به ایستگاه‌ها و وسایل حمل و نقل عمومی می‌گردد. سلمی و کیو یوری (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم جوانان (نقش شاخص‌های فردی و ساختاری) با کنترل شاخص‌های سطح فردی و ساختاری سرمایه اجتماعی پرداختند. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که هنگامی که متغیرهای سطح فردی و ساختاری (مثل خود کنترلی) کنترل شده باشد، پایین بودن حمایت از سوی والدین، پایین بودن کنترل از سوی معلم و پایین بودن اعتماد بین اشخاص با رفتار بزهکارانه همبستگی دارد. رایت و فتیز پاتریک (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای به بررسی سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز نوجوانان (همبستگی بین نزاع و استفاده از اسلحه در میان دانش آموزان مدرسه) پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی پیامدهای خشونت و مخصوصاً روابط والدین - فرزندان و دل بستگی به مدرسه را تعدیل می‌کند. پارسل و همکاران (۱۹۹۳) در مطالعه‌ای با عنوان سرمایه اجتماعی خانواده و مشکلات رفتاری کودکان به بررسی رابطه بین این دو متغیر پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد که سطح بالایی از اقتدار و داشتن محیط خانوادگی مثبت‌تر، فرزندان را در برابر مشکلات رفتاری حمایت می‌کند. تامپسون و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای به بررسی ادبیات خرابکاری و نقاشی دیواری در صنعت راه آهن پرداختند. نتایج نشان داد که خرابکاری و نقاشی در اموال راه آهن تأثیر زیادی روی خدمات راه آهن، استفاده و بهره‌برداری به موقع از خدمات آن داشته است. علاوه بر این هزینه‌های

اجتماعی که در اثر احساس ناامنی مسافران ایجاد می‌شود و هزینه‌های زیست‌محیطی و مالی از پاک کردن دیوارهای نقاشی شده و تعمیر خرابکاری‌ها نیز به این صنعت تحمیل شده است. آنچورنا و همکاران (۲۰۰۸) در مقاله‌ای تحت عنوان گره‌های اجتماعی و توسعه اقتصادی با بهره‌گیری از مدل تعادل عمومی به بررسی تاثیر گره‌های اجتماعی (شاخصی برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی) روی توسعه اقتصادی ۲۷ کشور پرداختند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که گره‌های اجتماعی می‌توانند باعث همسانی در درآمد سرانه کشورها، افزایش کارایی سرمایه انسانی و یا بهره‌وری نیروی کار، افزایش رفاه و کاهش در هزینه مبادله شوند. رولینگز (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای هزینه‌های ناشی از دیوار نویسی همراه با سایر خسارت‌های مجرمانه در سال ۲۰۰۵ در استرالیا غربی را معادل ۱.۵۸ میلیارد دلار برآورد کرد. اسمیت و لی (۲۰۰۳) در گزارشی تخمین زد که هر ساله در حدود ۲۰۰ میلیون دلار برای حذف خط خطی کردن دیوارها، مدیریت و اجرای استراتژی‌های حذف خرابکاری در استرالیا غربی هزینه می‌شود. ویلسو و هیلی (۱۹۸۷) در مطالعه‌ای به طور مختصر به بررسی خرابکاری و خط خطی کردن وسایل نقلیه عمومی (قطار) در شهرهای استرالیا و به طور خاص شهر سیدنی پرداخت. نتایج مطالعه نشان داد که خسارت در شهرهای سیدنی و ملبورن مشکلات قابل توجهی را ایجاد کرده است و بیشتر در زمان‌های غیر پیک جمعیت و مناطقی که نظارت کمتری دارند اتفاق افتاده است. بررسی مطالعات و پژوهش‌های گذشته در خصوص سرمایه اجتماعی و تبعات اقتصادی آن نشان می‌دهد که این موضوع در اکثر مطالعات در سطح کلان مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعات با در نظر گرفتن شاخص‌هایی برای سرمایه اجتماعی و رشد یا توسعه اقتصادی به رابطه همبستگی بین آنها، علل بروز وندالیسم و رفتارهای ناهنجار شهروندان در محیط‌های شهری پرداخته شده و تبعات اقتصادی و هدر رفتن سرمایه‌های ملی که هزینه‌های زیادی را به جامعه تحمیل می‌کنند مورد غفلت قرار گرفته است. اما با توجه به این موضوع که تبعات اقتصادی ناشی از تخریب وسایل

شهری توسط شهروندان سالانه هزینه‌های بسیار زیادی را برای سازمان‌های مربوطه نظیر شهرداری ایجاد می‌کند، پرداختن به این موضوع از دیدگاه اقتصادی بسیار حائز اهمیت است. لذا در این تحقیق سعی بر این است تا با شناسایی دقیق شاخص‌های فرهنگ غلط شهروندی و محاسبه هزینه‌های ناشی از آن راهکارهایی را در جهت برطرف کردن آنها ارائه گردد. در واقع می‌توان اینگونه اذعان نمود که یکی از مهمترین تمایزات این پژوهش با سایر مطالعات انجام شده در این زمینه، پرداختن به تبعات اقتصادی ناشی از فرهنگ غلط شهروندی به صورت خاص و قابل توجه می‌باشد.

روش تحقیق و نحوه جمع‌آوری اطلاعات

ابزار مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. این پرسشنامه بر اساس پیشینه‌های داخلی و خارجی بررسی شده و فرضیه‌های پژوهش بوسیله شاخص‌سازی برای مفاهیم به کار برده شده تنظیم شده است. بعد از تنظیم پرسشنامه اولیه، آزمون مقدماتی انجام شد تا اعتبار و قابلیت اعتماد آن بررسی شود. پس از انجام اصلاحات لازم، پرسشنامه بصورت مصاحبه حضوری تکمیل شد. برای اینکه اعتبار محتوایی^۳ پرسشنامه حاصل شود با مراجعه به داوران گویه‌ها و سؤالات، بررسی شد و اصلاحات مورد نظر در پرسشنامه اعمال گردید. اعتبار سازه‌ای^۴ با انجام تحلیل عاملی برای سازه‌های استفاده شده در این تحقیق حاصل شد. تحلیل عاملی برای متغیر وابسته یعنی وندالیسم با شاخص KMO برابر با ۰.۸۱۹ نشان دهنده اعتبار سازه وندالیسم است. برای کسب اعتبار بیرونی^۵ که مربوط به تعمیم نتایج نمونه به جامعه می‌شود دو اعتبار بررسی شد. الف) اعتبار آماری^۶ (که مربوط به مناسب بودن حجم نمونه در جامعه مورد نظر می‌شود) با توجه به مشخص بودن حجم جامعه از فرمول نمونه‌گیری طبقه‌بندی استفاده شد تا اعتبار آماری حاصل شود. ب) اکولوژیک^۷:

برای دستیابی به این اعتبار از نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده کوکران استفاده شد. برای انتخاب نمونه از روش «نمونه‌گیری خوشه‌ای» استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه در کل شهر مشهد از فرمول (۱) به شرح ذیل استفاده شده است:

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} \quad (1)$$

Z²: سطح اطمینان

Sd²: واریانس متغیر مورد نظر

d: میزان خطا

n: حجم کل نمونه

برای محاسبه واریانس (Sd²) حداکثر (۰/۵) و z = ۱.۹۶ و d = ۰.۴، در نظر گرفته شد. حجم کل نمونه مطابق فرمول (۱) برابر با ۱۲۳۲ برآورد گردیده است.

در این مطالعه، بر اساس نوع رفتارهای وندالیسمی و همچنین رفتارهایی که بر افزایش هزینه‌های شهرداری و بعضاً کاهش درآمدهای آن تأثیرگذار می‌باشد اقدام به برآورد هزینه تمام شده آنها از طریق مراجعه به سازمان‌ها و بخش‌های مختلف شهرداری شهر مشهد شد. همچنین در این مطالعه، از مدل‌سازی معادلات ساختاری به عنوان یک تکنیک تحلیل چند متغیری بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چند متغیری به بیان قوی‌تر بسط مدل خطی کلی (GLM) که در سال‌های اخیر از حوزه رفتاری وارد حوزه اقتصاد، مدیریت، مطالعات اجتماعی و ... شده است استفاده گردید. این روش، فن مدل‌سازی آماری است که فنون دیگری مثل رگرسیون چند متغیره، تجزیه و تحلیل عاملی، تجزیه و تحلیل مسیر را در بر می‌گیرد و مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را بطور همزمان مورد آزمون قرار می‌دهد. تمرکز اصلی آن بر روی متغیرهای پنهان است که توسط شاخص‌های اندازه‌پذیر و متغیرهای آشکار تعریف می‌شوند. با استفاده از این روش می‌توان روابط علت و معلولی میان متغیرهایی که

1. validity
2. reliability
3. content validity
4. construct validity

5. external validity
6. statistical
7. ecologic

بطور مستقیم قابل مشاهده نیستند، با توجه به خطاها استنتاج نموده و میزان همبستگی و شدت اثرگذاری هر یک را بر دیگری مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. به همین دلیل مدل سازی معادلات ساختاری با عنوان تجزیه و تحلیل متغیرهای پنهان یا مدل سازی علی نیز شناخته شده است. در این روش مانند رگرسیون، کمی سازی روابط میان متغیرهای مستقل و وابسته صورت می گیرد البته بر خلاف پارامترهای رگرسیونی که همبستگی تجربی را نشان می دهند، پارامترهای ساختاری همبستگی های علی را بیان می کنند (یزدان بخش، ۱۳۹۰). مدل معادلات ساختاری برای هر یک از متغیرهای موجود در مدل، میزان یا درصد واریانس را که به وسیله آن متغیر تبیین می شود را نشان می دهد.

الف) ماتریس واریانس کواریانس

مدل های معادله ساختاری به طور معمول با استفاده از متغیرهای تصادفی قابل مشاهده، متغیرهای پنهان و خطاهای اندازه گیری فرمول بندی می شوند. اگر چه معادلات مدل بسیار شبیه معادلات رگرسیونی هستند اما روش های آماری معمول در آنالیز مدل رگرسیونی که بر پایه مشاهدات خام هستند به دلیل وجود متغیرهای پنهان نمی توانند به کار روند. اصلی ترین مبنای انجام محاسبات مربوط به برآورد پارامترها و محاسبه شاخص های برازش یعنی شاخص هایی که می توانند به محقق در ارزیابی مدل خود با استفاده از داده های گردآوری شده یاری رسانند به ماتریس های کواریانس بر می گردند. به همین علت حتی اگر داده های ورودی به نرم افزار به شکل خام باشند، نرم افزارهای مدل سازی عموماً و در ابتدا آنها را به یک ماتریس کواریانس تبدیل کرده و سپس بر مبنای آن محاسبات را به انجام می رسانند (قاسمی و امیری، ۱۳۹۰). از این رو ماتریس های کواریانس نقش مهمی را در این زمینه ایفا می کنند و اصلی ترین تحلیل ها را در معادلات ساختاری بر عهده دارند که به نام تحلیل ساختار کواریانس معروف هستند (فرهمنند، ۱۳۹۰). درجه رد یا پذیرش یک مدل بوسیله ی آماره های برازش تعیین می شود. در مدل سازی معادله ساختاری سه نوع ماتریس واریانس -

کواریانس وجود دارد:

۱. ماتریس واریانس-کواریانس مشاهده شده: هنگامی است که ماتریس کواریانس، حاوی واریانس ها و کواریانس های متغیرهای مشاهده شده ای باشد که از داده های گردآوری شده بدست آمده اند و آن را با نام S نمایش می دهند.

۲. ماتریس واریانس-کواریانس باز تولید شده: کواریانس بین دو متغیر می تواند به طور کامل ترکیب زدایی شود. با استفاده از چنین اصلی و همچنین با استفاده از برآوردهای انجام شده برای پارامترهای مختلف مجدداً ماتریس کواریانس مشاهده شده را ایجاد کرد. منطقاً می توان گفت همانطور که برآورد پارامترها با استفاده از ماتریس مشاهده شده امکان پذیر است، می توان با استفاده از پارامترهای برآورد شده، ماتریس مشاهده شده را باز تولید کرد. اگر برای نشان دادن واریانس ها و کواریانس هایی که با استفاده از مقادیر گردآوری شده برای پارامترها حاصل می شوند از نماد s استفاده شود، در نهایت کلیه مقادیر برآورد شده در ماتریسی با نام Σ قرار می گیرند و ماتریس باز تولید شده با استفاده از پارامترهای برآورد شده را تشکیل می دهند.

۳. ماتریس واریانس-کواریانس باقیمانده: از تفاوت دو ماتریس مربع Σ و s ماتریسی تشکیل می شود که به آن ماتریس باقیمانده می گویند. برای حصول چنین ماتریسی کافی است تا درایه های متناظر دو ماتریس از یکدیگر کم شده و در ماتریس جدیدی نگه داری شود.

ب) مراحل اجرای معادله ساختاری

۱- تدوین مدل

تدوین مدل شامل به کار بردن کلیه نظریه های مرتبط، پژوهش ها و اطلاعات در دسترس و طرح مدل نظری است. قبل از هرگونه جمع آوری داده و تحلیل، محقق مدلی را تدوین می کند. به بیان دیگر تدوین مدل، تصمیم در این باره است که کدام متغیرها در مدل نظری قرار گیرند و اینکه این متغیرها چگونه به هم ربط دارند. یک مدل هنگامی به خوبی تدوین شده است که مدل واقعی جامعه با مدل نظری فرض شده سازگار باشد. به عبارت دیگر ماتریس کواریانس نمونه ای s به طور بسنده ای بوسیله ی

مدل نظری تحت آزمون باز تولید شود. لذا هدف محقق تدوین بهترین مدل ممکن است که ماتریس کواریانس نمونه ای را تولید کند. ماتریس کواریانس نمونه ای مشتمل بر برخی زیرساخت‌هایی است که در مدل یا ساختار نظری ناشناخته است و هدف تحقق مدلی است که نزدیکترین برازش را با ساختار کواریانس متغیر دارا باشد در نهایت محقق می‌خواهد بداند که تا چه حد مدل واقعی که داده‌ها را تولید کرده است از مدل نظری انحراف دارد.

۲- تشخیص مدل

در مدل‌سازی معادله ساختاری، بسیار اهمیت دارد که محقق مسأله تشخیص را قبل از برآورد پارامترها حل کند. در مسأله تشخیص این سؤالات طرح می‌شوند. آیا بر اساس داده‌های نمونه‌ای شامل شده در ماتریس کواریانس نمونه‌ای S و مدل نظری تعریف شده بوسیله Σ ماتریس کواریانس جامعه یا Σ می‌توان مجموعه منحصر به فردی را از برآورد پارامترها یافت؟

۳- برآورد مدل

در اینجا هدف برآورد پارامترهای جامعه در یک مدل معادله ساختاری می‌باشد. ما خواهان به دست آوردن برآوردهایی برای هر یک از پارامترهای تعیین شده در مدل هستیم که ماتریس نظری Σ را تولید می‌کنند. برآورد پارامترها باید با کیفیتی باشد که نزدیکترین ماتریس واریانس-کواریانس نمونه‌ای باز تولید شود.

هنگامی که عناصر ماتریس S منهای عناصر ماتریس Σ برابر صفر شود آنگاه مقدار کای اسکور مدل برابر صفر خواهد شد که نشان می‌دهد برازش مدل با داده‌ها کامل است. فرآیند برآورد شامل به کار بردن یک تابع برازش ویژه برای به حداقل رساندن تفاوت بین دو ماتریس است.

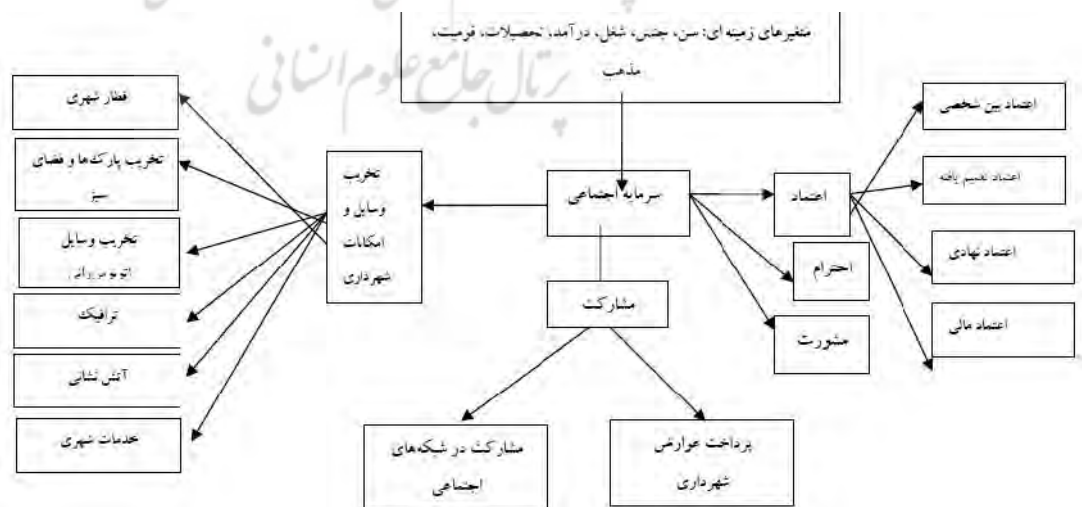
۴- آزمون مدل

بسیاری از این شاخص‌ها بر مبنای مقایسه ماتریس کواریانس اقتباس شده از مدل Σ با ماتریس کواریانس نمونه‌ای S قرار دارند. اگر Σ و S در بیشتر عناصر مشابه باشند آنگاه می‌توان گفت که داده‌ها با مدل نظری برازش دارند. اگر این دو کاملاً متفاوت بودند آنگاه می‌توان گفت که داده‌ها با مدل نظری برازش ندارند.

حال با توجه به گام‌های طی شده و مدل پیشنهادی دیدگاه اجتماعی، مدل ساختاری اقتصادی-اجتماعی به صورت زیر ارائه می‌گردد:

در این مدل متغیر هزینه‌های شهرداری به چهار بخش تقسیم شده است:

- ۱- هزینه‌های تخریب اماکن عمومی؛
- ۲- هزینه‌های تخریب فضای سبز و پارک‌ها؛
- ۳- هزینه‌های تخریب امکانات حمل و نقل عمومی؛
- ۴- نپرداختن عوارض شهرداری.

نمودار ۱. مدل نظری تحقیق؛ ماخذ: نگارندگان.

نتایج و بحث

الف) هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی بر شهرداری

در جدول شماره ۱ هزینه هر یک از سازمان‌های شهرداری مشهد مورد بررسی قرار گرفته و سهم هر یک از آنها در کل هزینه وارد شده به شهرداری به دلیل رفتارهای ناصحیح شهروندان تعیین شده است. بر اساس اطلاعات بدست آمده در مورد هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی از سازمان‌های شهرداری، مقایسه‌ای بین سازمان‌ها صورت گرفته است. به دلیل رفتارهای ناصحیح شهروندان مبلغی در حدود ۸۰۸ میلیارد و ۹۱۸ میلیون ریال هزینه به شهرداری مشهد در سال ۱۳۹۱ وارد شده است. معاونت خدمات شهری (بجز سازمان پارک‌ها و فضای سبز، فردوس‌ها و آتش‌نشانی و ایمنی) با هزینه‌ای در حدود ۴۵۹ میلیارد و ۱۲۳ میلیون ریال (۵۶.۷ درصد از کل هزینه‌ها) بیشترین سهم از کل هزینه‌های وارد شده به شهرداری مشهد را به خود اختصاص داده است. پس از آن سازمان پارک‌ها و فضای سبز و اتوبوسرانی به ترتیب با هزینه‌ای در حدود ۲۸۹ میلیارد و ۶۱۷ میلیون ریال (۳۵.۸ درصد از کل هزینه‌ها) و ۲۸۶ میلیون ریال (۵.۷ درصد از کل هزینه‌ها) در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. سازمان حمل و نقل و ترافیک ۰.۹ درصد، سازمان فردوس‌ها ۰.۵ درصد و شرکت قطار شهری ۰.۳ درصد و سازمان آتش‌نشانی ۰.۱ درصد به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. بنابراین به ترتیب معاونت خدمات شهری (بجز سازمان پارک‌ها و فضای سبز، فردوس‌ها و آتش‌نشانی و ایمنی) و سازمان آتش‌نشانی بیشترین و کمترین هزینه را به دلیل عدم رعایت فرهنگ شهروندی متحمل شده‌اند. در مقایسه رفتارهای ناصحیح شهروندان که منجر به ایجاد هزینه برای سازمان‌های شهرداری شده است، نظافت و رفت و روب معیار شهری با اختصاص سهم ۵۰.۶۸ درصد از کل هزینه‌ها در بالاترین رتبه قرار گرفته است. پس از آن به ترتیب ریختن آشغال در پارک‌ها و فضای سبز (۲۹.۰۵ درصد)، پرداخت نکردن کرایه اتوبوس‌های شهرداری (۶۹.۰ درصد)، قرار دادن زباله خارج از وقت (۳.۸۱ درصد)،

کندن بوته‌ها و گیاهان کاشته شده در پارک‌ها و فضاهای سبز (گل‌های دائمی و فصلی و پرچین) (۸۵.۰ درصد)، تخریب پروژکتورها (۱.۳۱ درصد) و جمع‌آوری خاک و نخاله (۰.۲۰ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. هزینه ناشی از سایر رفتارهای ناصحیح درصد بسیار کمی از کل هزینه‌های وارد شده به شهرداری مشهد را به خود اختصاص داده‌اند. در نتیجه بیشترین هزینه وارد شده به شهرداری به ترتیب به دلیل نظافت و رفت و روب معیار شهری و نظافت پارک‌ها و فضای سبز بوده است.

ب) تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و تخریب وسایل شهری

در این قسمت به تبیین و توضیح رابطه‌ی بین متغیر مستقل و وابسته پرداخته می‌شود. این بخش با روش الگوسازی معادلات ساختاری به بررسی رابطه‌ی بین سرمایه اجتماعی و تخریب وسایل شهری می‌پردازد. در این تحلیل، با استفاده از نرم‌افزار amos 6 به مدل‌سازی معادله ساختاری^۸ برای آزمون مدل رابطه سرمایه اجتماعی ووندالیسم پرداخته شده است. در این روش از تحلیل مسیر و تحلیل عامل تأییدی به طور هم زمان استفاده شده است. تحلیل عامل تأییدی (آزمون فرضیه) تعیین می‌کند که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین (که در فرضیه آمده) هماهنگ‌اند یا نه و در تحلیل مسیر ضرایب بتا مشخص شده‌اند. مدل معادلات ساختاری یا یک ساختار علی خاص بین مجموعه‌ای از سازه‌های غیرقابل مشاهده است. یک مدل معادلات ساختاری از دو مؤلفه تشکیل شده است: یک مدل ساختاری که ساختار علی بین متغیرهای پنهان را مشخص می‌کند و یک مدل اندازه‌گیری که روابطی بین متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده را تعریف می‌کند. طراحی یک مدل معادلات ساختاری در این پژوهش در رابطه با دو متغیر پنهان سرمایه اجتماعی ووندالیسم بررسی می‌شود.

نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودار (۲) ارائه شده است. رابطه بین سرمایه اجتماعی و تخریب وسایل شهرداری معکوس و ضعیف است ($Beta = -0.12$) بتای

جدول ۱. میزان هزینه ناشی از فرهنگ نادرست شهروندی در سازمان‌های شهرداری مشهد، ۱۳۹۱ (ریال)

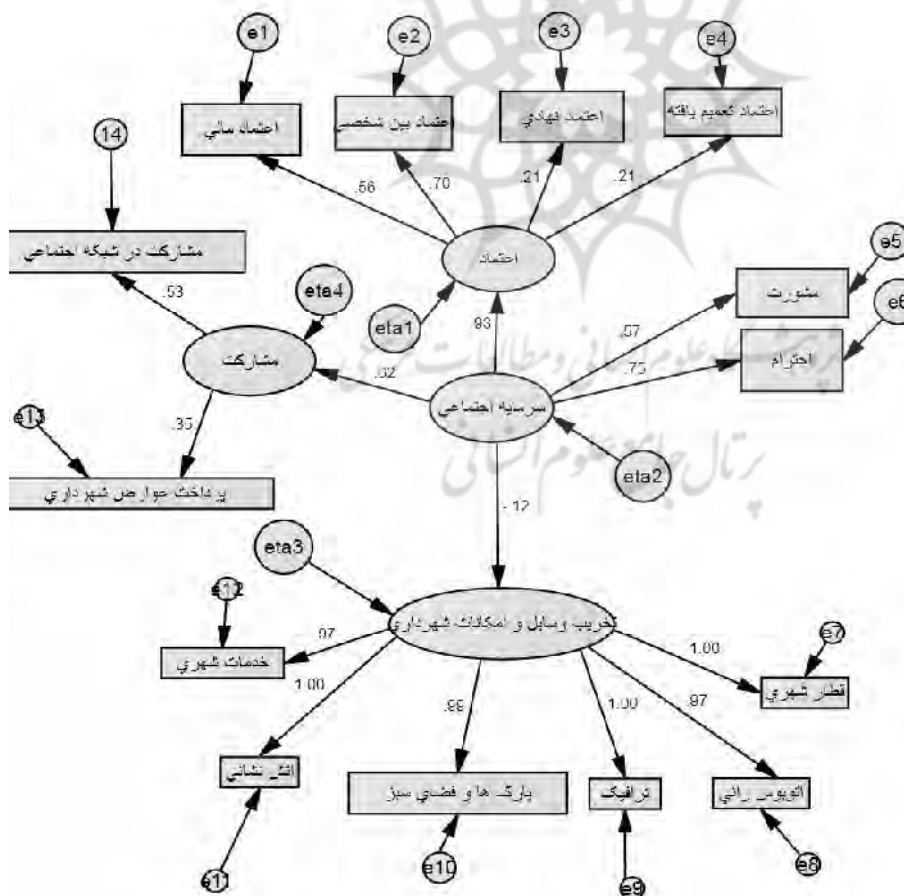
ردیف	سازمان	عنوان هزینه	هزینه کل	درصد هر مورد از کل هزینه شهرداری
۱	معاونت خدمات شهری (بجز سازمان آتش نشانی، فردوس‌ها و فضای سبز و پارک‌ها)	نظافت و رفت و روب معابر و سطوح شهری - قرار دادن زباله خارج از وقت تعیین شده - جمع آوری خاک و نخاله - تخریب آذین بندی‌ها در مراسمات - نگهداری از سرویس‌های بهداشتی سطح شهر - تعمیر سرویس‌های بهداشتی سطح شهر - تعمیر آب سرد کن - چسباندن تراکت‌های تبلیغاتی	۴۵۹,۱۲۳,۳۳۵,۴۹۰	۵۶,۷
۲	پارک‌ها و فضای سبز	ریختن آشغال در پارک‌ها و فضای سبز-کندن بوته‌ها و گیاهان کاشته شده در پارک و فضاهای سبز(گل‌های دائمی و فصلی و پرچین)- تخریب پروژکتورها- راه رفتن روی چمن- تخریب عمودهای روشنایی(شکستن لامپ‌ها و چراغ‌های داخل پارک‌ها و فضاهای سبز)- ریختن آشغال در آبنماها در فضای سبز- شکستن شاخه‌های درختان و فضای سبز- شعارنویسی روی نیمکت‌های پارک‌ها و توالت‌های عمومی- تخریب تاسیسات منابع آبی فضای سبز (شیر فلکه، شبکه آبیاری تحت فشار و...) - تخریب نرده‌ها- تخریب آب خوری‌ها-تخریب شیرهای آب- تخریب و آسیب رساندن به وسایل تفریحی کودکان در پارک‌ها-تخریب و آسیب رساندن به وسایل ورزشی پارک‌ها و تفریح گاهها- سرقت سطل‌های زباله در پارک‌ها و فضای سبز- تخریب فضاهای مسقف- تخریب دستگاه‌های آب سرد کن داخل پارک‌ها و فضاهای سبز- تخریب نیمکت‌ها- تخریب چراغ‌های دفنی- تخریب المان‌ها- شعارنویسی روی درختان- تخریب باربیکیو- تخریب پرچم	۲۸۹,۶۱۷,۶۲۹,۸۹۵	۳۵,۸
۵	فردوس‌ها	دفن اموات در مکان‌های غیر مجاز	۳,۷۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۰,۵
۶	آتش نشانی و خدمات ایمنی	تلفن‌های غیر مرتبط با آتش نشانی-تخریب یا سرقت شیرهای هیدرانت آتش نشانی	۴۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۰,۱
۳	اتوبوسرانی	پرداخت نکردن کرایه اتوبوس‌های دولتی-تخریب امکانات ایستگاه اتوبوس-تخریب تجهیزات داخلی اتوبوس-تخریب صندلی اتوبوس شامل : تعمیرات	۴۶,۲۸۶,۲۰۰,۰۰۰	۵,۷
		(شکستن، پاره کردن، شل کردن پیچ و مهره، شعار نویسی)		
	حمل و نقل و ترافیک	تخریب تابلوهای راهنمایی و رانندگی در سطح شهر- تخریب استوانه‌های ایمنی-تخریب پل‌های عابر پیاده- تخریب پله برقی ها-تخریب حفاظ‌های جانبی(متر مربع)-تخریب امکانات تحت نظارت مرکز کنترل ترافیک-تخریب تجهیزات خورشیدی-تخریب شبکه‌های ضربه گیر راهنمایی و رانندگی در سطح شهر	۷,۲۸۱,۰۰۰,۰۰۰	۰,۹
	قطار شهری	پرداخت نکردن کرایه-تخریب صندلی-تخریب تجهیزات داخلی قطار-تخریب امکانات ایستگاه قطار	۲,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰,۳
	هزینه کلیه سازمان‌ها			۱۰۰
			۸۰۸,۹۱۸,۱۶۵,۳۸۵	

بدست آمده در واقع همان شیب خط است که در معادله رگرسیون استاندارد استفاده می‌شود. این مقدار می‌تواند بین (۰ تا ۱) متغیر باشد. عدد صفر نشان دهنده عدم ارتباط و عدد ۱ نشان دهنده همبستگی کامل است. طبق این معادله تخریب وسایل شهرداری تابعی است از ضرب بتا در میزان سرمایه اجتماعی. به طوری که با افزایش هر واحد سرمایه اجتماعی ۰.۱۲ هزینه‌های شهرداری در حوزه‌های قطار شهری، اتوبوس‌رانی، ترافیک، پارک‌ها، آتش‌نشانی و خدمات عمومی کاهش می‌یابد. اعداد قرارگرفته بر روی خط‌های متصل به متغیر مکنون نشان دهنده بار عاملی هر متغیر با عامل مکنون است که بر اساس همبستگی هر متغیر با سایر متغیرها بدست می‌آید. این آمارها نشان دهنده سهم هر متغیر در تشکیل متغیر مکنون است. همانطور که ملاحظه می‌شود بارهای عاملی ابعاد متغیر تخریب وسایل شهری همبستگی بالایی با یکدیگر دارند. در افزایش ۱ واحدی

سرمایه اجتماعی متغیرهای اعتماد، احترام، مشارکت و مشورت واحد سهم دارند سهم اعتماد از سرمایه اجتماعی ۰.۹۳، مشارکت ۰.۶۲، مشورت ۰.۵۷ و احترام ۰.۷۵ است. اعتماد به عنوان مهم‌ترین بعد سرمایه اجتماعی از متغیرهای اعتماد تعمیم یافته ۰.۲۱ اعتماد نهادی ۰.۲۱ اعتماد بین شخصی ۰.۷۰ و اعتماد مالی ۰.۵۶ نهادی ۰.۲۱ اعتماد بین شخصی ۰.۷۰ و اعتماد مالی ۰.۵۶ تشکیل شده است. متغیرهای مشارکت در شبکه اجتماعی ۰.۵۳ و پرداخت عوارض ۰.۳۵ ابعاد تشکیل دهنده مشارکت اجتماعی هستند. این اعداد همان بارهای عاملی هستند که بر اساس همبستگی بین متغیرها محاسبه شده‌اند.

ذکر این نکته لازم است به منظور بررسی خوبی برازش مدل پیشنهادی چند شاخص مورد توجه قرار گرفت. شاخص نیکویی برازش (CFI) معادل ۰/۹۵۵ به دست آمد بنابراین می‌توان گفت مدل داری برازش نسبتاً خوبی است. شاخص دیگری که مد نظر قرار گرفت شاخص

نمودار ۱. مدل نظری تحقیق؛ ماخذ: نگارندگان.

(RMSEA) است که این آماره ۰/۰۶۹ به دست آمد و نمودار باقیمانده‌های استاندارد شده نیز از برازش مناسبی برخوردار بوده‌اند. از میان متغیرهای تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی بیشترین همبستگی را با سرمایه اجتماعی دارد. از میان متغیرهای تشکیل دهنده اعتماد اجتماعی، اعتماد بین شخصی بیشترین همبستگی را با متغیر اعتماد دارد. افزایش این متغیرها نشان دهنده افزایش سرمایه اجتماعی نیز می‌باشند و در کاهش تخریب وسایل شهرداری مؤثر هستند. حوزه‌های آتش‌نشانی، ترافیک و قطار شهری بیشترین تأثیر را از تغییر سرمایه اجتماعی می‌پذیرند. سرمایه‌گذاری در حوزه‌های اعتماد می‌تواند تأثیر بیشتری بر کاهش هزینه‌های ناشی از تخریب وسایل شهرداری داشته باشد. اعتماد بین شخصی هنگامی افزایش می‌یابد که فرد نزد خانواده، دوستان، فامیل و هم محلی‌ها فردی معتمد باشد. کسب اعتماد امری اتفاقی و ساده نیست. متغیرهای دیگر که همبستگی زیادی با سرمایه اجتماعی دارند محترم بودن افراد است که نزد فامیل، دوستان و خانواده مهم‌ترین آنهاست. به طور کلی افزایش متغیرهای تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی اثر منفی بر روی تخریب وسایل شهرداری دارد و هزینه‌های شهرداری را کاهش می‌دهد. نمودار ۲. الگوسازی معادلات ساختاری تأثیر سرمایه اجتماعی بر تخریب وسایل و امکانات شهرداری

ج) بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی با هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی به تفکیک سازمان‌های شهرداری

چهار متغیر اعتماد، احترام و منزلت، مشارکت و مشورت اجزای تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی در جامعه هستند. هر یک از این عوامل در افزایش سرمایه اجتماعی و در نتیجه کاهش تخریب وسایل شهرداری مؤثر بوده و سهم متفاوتی دارند. نتایج بدست آمده از الگوی معادلات ساختاری نشان داده است که در افزایش ۱ واحد سرمایه اجتماعی متغیرهای اعتماد، احترام، مشارکت و مشورت به ترتیب ۰.۰۹۳، ۰.۰۷۵، ۰.۰۶۲ و ۰.۰۵۷ واحد سهم دارند. در نتیجه در افزایش سرمایه اجتماعی

متغیر اعتماد که خود متشکل از چهار متغیر اعتماد تعمیم یافته، اعتماد نهایی، اعتماد بین شخصی و اعتماد مالی است، بیشترین سهم را دارد. با توجه به اینکه اعتماد بین شخصی و پس از آن اعتماد مالی بیشترین سهم را در افزایش متغیر اعتماد دارند، سرمایه‌گذاری معاونت فرهنگی شهرداری در افزایش این دو حوزه از اعتماد می‌تواند تأثیر بیشتری بر افزایش سرمایه اجتماعی و در نتیجه کاهش هزینه‌های ناشی از تخریب وسایل و امکانات شهرداری داشته باشد.

متغیر مشارکت پس از متغیرهای اعتماد و احترام بیشترین سهم را در افزایش سرمایه اجتماعی دارد. دو متغیر مشارکت در شبکه اجتماعی و پرداخت عوارض توسط شهروندان هر یک به ترتیب ۰.۵۳ و ۰.۳۵ واحد در افزایش ۱ واحدی متغیر مشارکت سهم دارند. در واقع پرداخت عوارض سهمی از مشارکت شهروندان است که افزایش آن ۰.۲۲ واحد در افزایش ۱ واحدی سرمایه اجتماعی سهم دارد. بنابراین می‌توان گفت افزایش پرداخت عوارض توسط شهروندان به طور غیر مستقیم منجر به کاهش تخریب امکانات شهرداری خواهد شد.

نتایج حاصل از الگوی معادلات ساختاری نشان داده است که افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی در جامعه باعث کاهش ۱.۲ درصدی تخریب وسایل و امکانات در سازمان‌های مورد بررسی در شهرداری توسط شهروندان می‌گردد. کاهش تخریب‌های صورت گرفته توسط شهروندان در هر یک از سازمان‌های شهرداری سهم متفاوتی در این میزان کاهش تخریب در کل مجموعه شهرداری داشته‌اند. کاهش تخریب در سازمان‌های آتش‌نشانی، سازمان حمل و نقل ترافیک و شرکت قطار شهری سهم یکسانی را در کاهش تخریب وسایل و امکانات شهرداری داشته‌اند. به عبارتی افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی منجر به کاهش ۱.۲ درصدی تخریب وسایل و امکانات ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی در هر یک از سازمان‌های مذکور خواهد شد. در نتیجه هزینه هر یک از آنها به ترتیب ۵ میلیون و ۵۲۰ هزار ریال، ۸۷ میلیون و ۳۷۲ هزار ریال و ۲۸ میلیون و ۸۰۰ هزار ریال تقلیل خواهد یافت. همچنین کاهش تخریب توسط شهروندان در سازمان‌های پارک‌ها و فضای سبز،

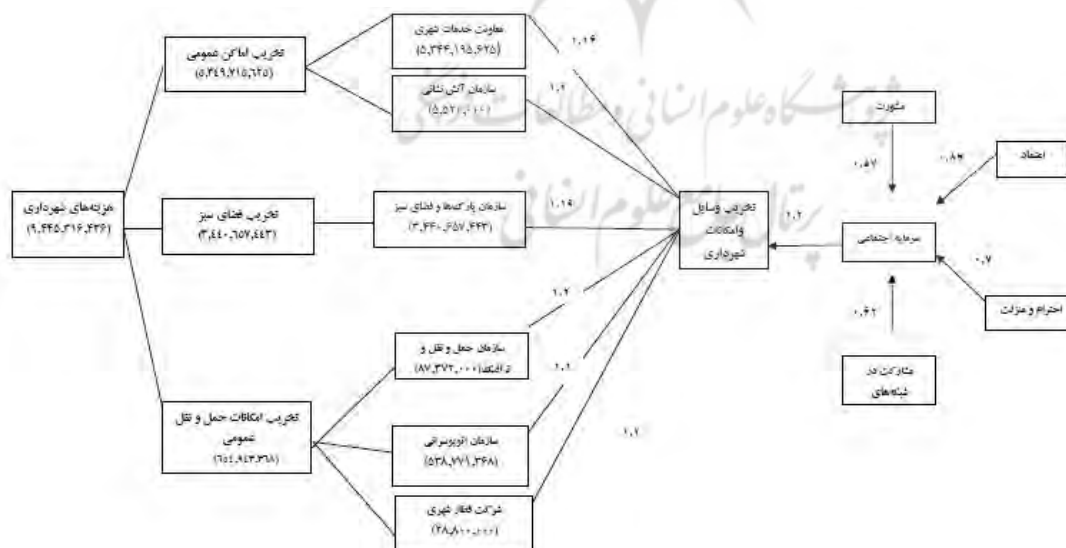

جدول ۲. میزان کاهش هزینه‌های شهرداری در اثر افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق

سازمان	درصد کاهش تخریب	میزان کاهش (ریال)
سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی	۱,۲	۵,۵۲۰,۰۰۰
سازمان حمل و نقل ترافیک	۱,۲	۸۷,۳۷۲,۰۰۰
شرکت قطار شهری	۱,۲	۲۸,۸۰۰,۰۰۰
سازمان پارک‌ها و فضای سبز	۱,۱۹	۳,۴۴۰,۶۵۷,۴۴۳
سازمان اتوبوسرانی	۱,۱۶	۵۳۸,۷۷۱,۳۶۸
معاونت خدمات شهری (بجز سازمان فردوس‌ها، آتش‌نشانی و فضای سبز و پارک‌ها)	۱,۱۶	۵,۳۴۴,۱۹۵,۶۲۵
کل	۱,۲	۹,۴۴۵,۳۱۶,۴۳۶

شهروندی که در سال ۱۳۹۱ به سازمان‌های مورد بررسی در شهرداری مشهد (بجز سازمان فردوس‌ها) وارد شده است در حدود ۸۰۵ میلیارد و ۱۶۸ میلیون ریال بوده است که با افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی از این مبلغ حدود ۹ میلیارد و ۴۴۵ میلیون ریال کاسته خواهد شد. از کل هزینه کاسته شده در شهرداری به دلیل رفتارهای ناصحیح شهروندان به ترتیب ۵۶.۵۸ درصد به معاونت خدمات شهری (بجز سازمان فردوس‌ها، آتش‌نشانی و فضای سبز و پارک‌ها)، ۳۶.۴۳ درصد به سازمان پارک‌ها و

اتوبوسرانی و معاونت خدمات شهری (بجز سازمان فردوس‌ها، آتش‌نشانی و فضای سبز و پارک‌ها) به دلیل افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی به ترتیب به نسبت ۰.۹۷، ۰.۹۷ و ۰.۹۷ درصد کاهش ۱.۲ درصدی تخریب وسایل و امکانات شهرداری ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی سهم دارند. بنابراین هزینه‌های این سازمان‌ها به ترتیب ۳ میلیارد و ۴۴۰ میلیون ریال، ۵۳۸ میلیون و ۷۷۱ هزار ریال و ۵ میلیارد و ۳۴۴ میلیون ریال تقلیل خواهد یافت. هزینه ناشی از عدم رعایت فرهنگ

نمودار ۳. الگوسازی معاملات ساختاری تأثیر سرمایه اجتماعی بر تخریب وسایل و امکانات شهرداری؛

*اعداد داخل پرانتزها بیانگر میزان کاهش هزینه‌های تخریب هر یک از سازمان‌های شهرداری در نتیجه افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی در شهر مشهد می‌باشد.

فضای سبز و ۵۰٫۷ درصد به سازمان اتوبوسرانی اختصاص دارد. لذا معاونت فرهنگی شهرداری باید سرمایه‌گذاری بیشتری در زمینه افزایش سطح فرهنگ شهروندان در جهت کاهش هزینه‌های این سازمان‌ها نماید.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هدف اصلی این مطالعه بررسی آثار اقتصادی و نندالیسم و رفتارهای و نندال‌ها بر هزینه‌های شهرداری و تبیین ارتباط آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد می‌باشد. در این مطالعه، بر اساس نوع رفتارهای و نندالیسمی و همچنین رفتارهایی که بر افزایش هزینه‌های شهرداری و بعضاً کاهش درآمدهای آن تأثیرگذار می‌باشد اقدام به برآورد هزینه تمام شده آنها از طریق مراجعه به سازمان‌ها و بخش‌های مختلف شهرداری شهر مشهد شد. همچنین از مدل‌سازی معادلات ساختاری به عنوان یک تکنیک تحلیل چند متغیری نیرومند از خانواده رگرسیون چند متغیری و به بیان قوی تر بسط مدل خطی کلی (GLM) که در سال‌های اخیر از حوزه رفتاری وارد حوزه اقتصاد، مدیریت، مطالعات اجتماعی و ... شده است استفاده گردید. نتایج نشان داد که به دلیل رفتارهای ناصحیح شهروندان مبلغی در حدود ۸۰۸ میلیارد و ۹۱۸ میلیون ریال هزینه به شهرداری مشهد در سال ۱۳۹۱ وارد شده است. معاونت خدمات شهری (بجز سازمان پارک‌ها و فضای سبز، فردوس‌ها و آتش‌نشانی و ایمنی) با هزینه‌ای در حدود ۴۵۹ میلیارد و ۱۲۳ میلیون ریال (۵۶٫۷ درصد از کل هزینه‌ها) بیشترین سهم از کل هزینه‌های وارد شده به شهرداری مشهد را به خود اختصاص داده و پس از آن سازمان پارک‌ها و فضای سبز و اتوبوسرانی به ترتیب با هزینه‌ای در حدود ۲۸۹ میلیارد و ۶۱۷ میلیون ریال (۳۵٫۸ درصد از کل هزینه‌ها) و ۴۶ میلیارد و ۲۸۶ میلیون ریال (۵٫۷ درصد از کل هزینه‌ها) در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. نتایج تحلیل معادلات ساختاری نشان داد که رابطه بین سرمایه اجتماعی و تخریب وسایل شهرداری معکوس و ضعیف است ($\beta = -0.12$). به طوری که با افزایش هر واحد سرمایه اجتماعی، ۰٫۱۲ هزینه‌های شهرداری در حوزه‌های قطار شهری، اتوبوس‌رانی، ترافیک، پارک‌ها، آتش‌نشانی و خدمات

عمومی کاهش می‌یابد. چهار متغیر اعتماد، احترام و منزلت، مشارکت و مشورت اجزای تشکیل دهنده سرمایه اجتماعی در جامعه هستند. هر یک از این عوامل در افزایش سرمایه اجتماعی و در نتیجه کاهش تخریب وسایل شهرداری مؤثر بوده و سهم متفاوتی دارند. نتایج بدست آمده از الگوی معادلات ساختاری نشان داد که با افزایش ۱ واحد سرمایه اجتماعی متغیرهای اعتماد، احترام، مشارکت و مشورت به ترتیب ۰٫۹۳، ۰٫۷۵، ۰٫۶۲ و ۰٫۵۷ واحد سهم دارند. در نتیجه در افزایش سرمایه اجتماعی متغیر اعتماد که خود متشکل از چهار متغیر اعتماد تعمیم یافته، اعتماد نهایی، اعتماد بین شخصی و اعتماد مالی است، بیشترین سهم را دارد. کاهش تخریب توسط شهروندان در سازمان‌های پارک‌ها و فضای سبز، اتوبوسرانی و معاونت خدمات شهری (بجز سازمان فردوس‌ها، آتش‌نشانی و فضای سبز و پارک‌ها) به دلیل افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی به ترتیب به نسبت ۰٫۹۹، ۰٫۹۷ و ۰٫۹۷ درصد کاهش ۱٫۲ درصدی تخریب وسایل و امکانات شهرداری ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی سهم دارند. بنابراین هزینه‌های این سازمان‌ها به ترتیب ۳ میلیارد و ۴۴۰ میلیون ریال، ۵۳۸ میلیون و ۷۷۱ هزار ریال و ۵ میلیارد و ۳۴۴ میلیون ریال تقلیل خواهد یافت.

بر اساس نتایج مطالعه فعلی، پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

۱. با توجه به اینکه بیشترین هزینه ناشی از رفتارهای ناصحیح شهروندی به سازمان‌های خدمات شهری (۵۶٫۵۸ درصد)، پارک‌ها و فضای سبز (۳۶٫۴۳ درصد) و اتوبوس‌رانی (۵۰٫۷۰ درصد) وارد شده است لذا پیشنهاد می‌شود معاونت فرهنگی شهرداری در جهت افزایش تقویت و ارتقای حس تعلق خاطر شهروندان به شهر و مکان زندگی در راستای کاهش تخریب امکانات این سازمان‌ها با استفاده از ابزارهای عملی مانند نوشتن شعارهای مثبت اندیشی و احساس تعلق عمومی به امکاناتی که شهرداری در اختیار مردم قرار می‌دهد در معابر و دیوارها، آموزش و درگیر نمودن اقشار مختلف توجه بیشتری مبذول نماید.
۲. با توجه به اینکه نظافت و رفت و روب معابر شهری و

و ضرورت‌ها برنامه‌ریزی انجام شود. در مدل به دست آمده بعد اعتماد بیش‌ترین همبستگی (۰، ۹۳) را با سرمایه‌ی اجتماعی دارد. بنابراین برای تغییر در سرمایه اجتماعی باید بیش‌ترین سرمایه‌گذاری در بخش تقویت اعتماد باشد. اگر چه خود اعتماد از چهار بعد اعتماد نهادی، اعتماد تعمیم‌یافته، اعتماد بین شخصی و اعتماد مالی تشکیل یافته است و با توجه به میزان همبستگی هر کدام از ابعاد باید اولویت‌ها انتخاب شود ولی واضح است که در حالت کلی باید سعی کرد تا اعتماد از دست رفته یا تضعیف شده در جامعه و خانواده به مرز قابل قبول برسد، زیرا که با نبود اعتماد و کاهش سرمایه اجتماعی هزینه‌های شهرداری نیز بالا می‌رود.

۶. در مدل ساختاری ایجاد شده اعتماد بین شخصی بیش‌ترین همبستگی (۰، ۷) را با اعتماد دارد. بنابراین توجه به بعد اعتماد بین شخصی اهمیت بسزایی دارد. لذا پیشنهاد می‌شود علاوه بر آموزش‌ها از طریق رسانه‌های مختلف، باید با تقویت شبکه اجتماعی شخصیت اجتماعی مردم را ارزشمند کرد تا این اعتماد بالاتر برود.

۷. رابطه‌ی بین اعتماد نهادی و اعتماد تعمیم‌یافته با سرمایه‌ی اجتماعی پایین‌تر از دو مؤلفه‌ی دیگر است که این نشان می‌دهد بیشتر سرمایه اجتماعی در خانواده و در بین دوستان و آشنایان شکل می‌گیرد و بیش‌ترین برنامه‌ریزی‌ها هم باید در این قسمت انجام شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود که با اجرای برنامه‌های مختلف از جمله تکریم ارباب رجوع و ... اعتماد کاهش یافته به سازمان‌های دولتی را افزایش داد.

۸. با توجه به بالا بودن همبستگی بین سرمایه اجتماعی و احترام (۰، ۷۵) پیشنهاد می‌شود با تقویت باورهای انسانی و مذهبی مردم درباره اهمیت احترام به انسان‌های دیگر سرمایه اجتماعی را افزایش داد که نهایتاً باعث کاهش وندالیسم و هزینه‌های شهرداری می‌شود. ۹. شهرداری با دخالت دادن مردم در امور شهر می‌تواند آنها را مورد مشورت قرار داده و از این طریق سرمایه اجتماعی مردم را افزایش دهد. مورد مشورت قرار گرفتن افراد اعتماد بین شخصی را افزایش داده و احترام را نیز افزایش می‌دهد و تأثیر مستقیمی بر میزان مشارکت افراد

ریختن آشغال در پارک‌ها و فضای سبز به ترتیب با اختصاص ۵۰.۶۸ و ۲۹.۰۵ درصد از کل هزینه‌ها بیش‌ترین سهم را در هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی برای شهرداری مشهد در بر داشته‌اند لذا پیشنهاد می‌شود معاونت فرهنگی شهرداری مشهد با کمک رسانه‌ها برنامه‌های چند منظوره آموزشی - تفریحی در مکانهای عمومی مانند پارک‌ها جهت ارتقای مشارکت‌گرایی شهروندان در نظافت مناطق، محلات شهری و پارک‌ها و فضای سبز گام‌های موثر و کارایی را بردارد.

۳. از آنجایی که پرداخت نکردن کرایه اتوبوس ۵.۶۲ درصد از کل هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی برای شهرداری مشهد را در بر داشته است لذا معاونت فرهنگی شهرداری با کمک سازمان اتوبوسرانی می‌تواند تمهیدات بیشتری را جهت افزایش فرهنگ پرداخت کرایه و آثار ناشی از عدم این پرداخت به صورت‌های مختلف مانند اطلاع‌رسانی در غالب بروشور، کتابچه، پخش فیلم‌های آموزشی در داخل اتوبوس‌ها انجام دهند.

۴. با توجه به اینکه قرار دادن زباله خارج از وقت تعیین شده ۳.۷۱ درصد از هزینه‌های ناشی از عدم رعایت فرهنگ شهروندی را در بر دارد لذا پیشنهاد می‌شود معاونت خدمات شهری شهرداری با همکاری معاونت فرهنگی برنامه‌های ارشادی (انیمیشن‌های تلویزیونی) و همچنین اطلاع‌رسانی را جهت افزایش مشارکت شهروندان در راستای کاهش هزینه ناشی از این رفتار ناصحیح انجام دهد.

۵. با توجه به نتایج بدست آمده در خصوص الگوی معادلات ساختاری، به ازای افزایش ۱۰ درصدی سرمایه اجتماعی، میزان تخریب وسایل و امکانات شهری ۱.۲ درصد کاهش می‌یابد. بنابراین اولین و مهم‌ترین پیشنهاد این است که شهرداری سعی کند تا میزان سرمایه اجتماعی شهروندان را افزایش دهد تا نتایج آن هم به لحاظ فرهنگی و هم به لحاظ اقتصادی باعث کاهش هزینه‌های شهرداری شود. برای افزایش میزان سرمایه اجتماعی نیز باید به ابعاد سرمایه اجتماعی و میزان همبستگی آنها با یکدیگر توجه کرد تا بر اساس اولویت‌ها

- در شهر می‌گذارد. همه این موارد، سرمایه اجتماعی را افزایش داده و تأثیر منفی بر تخریب بخصوص در حوزه خدمات شهری و پرداخت نکردن کرایه اتوبوس دارد.
- منابع**
۱. پاتنام، ر. (۱۳۸۰) دموکراسی و سنت‌های مدنی. ترجمه محمد تقی دلفروز. نشر روزنامه سلام.
  ۲. پاتنام، ر. (۱۳۷۷) دموکراسی و سنت‌های مدنی. ترجمه محمد تقی دلفروز. تهران: دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور.
  ۳. پیران، پ. موسوی، م. شایانی، م. (۱۳۸۶) کار پایه مفهومی و مفهوم ساری سرمایه اجتماعی (با تأکید بر شرایط ایران). فصلنامه رفاه سال ششم شماره ۲۳.
  ۴. خاوری، ر. خاوری، ز. (۱۳۹۰) بررسی تأثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر وضعیت اقتصادی محله؛ مطالعه موردی: محله طلاب. دو فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۲۷: ۷۷۲-۲۹۸.
  ۵. دغاقله، ع. کلهر، س. (۱۳۸۹) آسیب‌های شهری در تهران و نندالیسم، دختران فراری، زنان سرپرست خانوار و تکدی‌گری، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، نشر جامعه‌شناسان.
  ۶. رحمانی، ت. عباسی‌نژاد، ح. امیری، م. (۱۳۸۶) بررسی تأثیر اجتماعی بر رشد اقتصادی در استان‌های ایران با روش اقتصادسنجی فضایی. فصلنامه تحقیقات اقتصادی. شماره ۲۶: ۷۸-۲.
  ۷. رنانی، م. دلیری، ح. (۱۳۸۹) اثر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی: تبیین چارچوب نظری. مجله سیاست‌گذاری اقتصادی. سال دوم. شماره ۴: ۳-۲۳.
  ۸. رنانی، م. مؤیدفر، ر. (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی و عملکرد اقتصادی: بررسی مقایسه‌ای استان‌های ایران. دو فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه. شماره ۶۹-۶۸: ۸۰-۰۶۱.
  ۹. ژانورن پ. (۱۳۶۷) وندالیسم بیماری جهانی خرابکاری. ترجمه ماهان. فرخ. مجله دانشمند. تهران.
  ۱۰. سوری، ع. (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی و عملکرد اقتصادی. فصلنامه تحقیقات اقتصادی. شماره ۶۹: ۰۸۱-۸۷.
  ۱۱. شعبانی، ا. و سلیمانی، م. (۱۳۸۸) اندازه‌گیری اثرات سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی (مطالعه موردی ج.ا.ایران). مجله نامه مفید. شماره ۷۵: ۳۲-۳۰.
  ۱۲. شعبانی، ا. سلیمانی، م. (۱۳۸۸) اندازه‌گیری اثرات سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی. مجله نامه مفید. شماره ۷۵: ۳۲-۳۰.
  ۱۳. شفیعا، س. شفیعا، م.ع. (۱۳۹۱) بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار اقتصاد محله بررسی: فعالان اقتصادی. مجله غیررسمی شمیران نو. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی. شماره ۴۶: ۳۹۱-۶۴۱.
  ۱۴. شوانینگن، و. (۱۳۸۱) بررسی وندالیسم در فضاهای عمومی و حمل و نقل شهری، ترجمه موسوی م. ماهنامه شهرداریها. سال چهارم، شماره ۶۵: ۴۱-۷۱.
  ۱۵. صفدری، م. کریم، م. خسروی، م. (۱۳۸۷) بررسی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران. فصلنامه اقتصاد مقداری. شماره ۶۱: ۱۷-۳۹.
  ۱۶. فدائی خوراسگانی، م. و نیری، س. (۱۳۸۹) بررسی تأثیر تحولات شاخص‌های منتخب فرهنگی بر رشد اقتصادی در ایران (الگوی خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شده ARDL). فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی. سال اول. شماره ۱۵۴: ۱-۱۳۹.
  ۱۷. فرهمند، ک. (۱۳۹۰) طراحی الگوی جدید بازاریابی زعفران با تأکید بر نقش بسته بندی نشان تجاری (برند) و تجارت الکترونیک در ایجاد ارزش افزوده آن. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد. دانشکده کشاورزی.
  ۱۸. فیروزآبادی، ا. ایمانی جاجرمی، ح. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی - اجتماعی در کلان شهر تهران. فصلنامه رفاه اجتماعی. شماره ۲۳: ۹۷۱-۱۹۰.
  ۱۹. فیلد، ج. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی. ترجمه جلال متقی. تهران. موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
  ۲۰. قاسمی، و. امیری اسفرجانی، ز. (۱۳۹۰) تبیین جامعه شناختی تأثیر دینداری بر سرمایه اجتماعی درون گروهی (مطالعه موردی شهر اصفهان). دانشگاه اصفهان.
  ۲۱. کلاین، پ. (۱۳۸۰) راهنمای آسان تحلیل عاملی. ترجمه دکتر صدرالسادات و مینایی. تهران: سمت.
  ۲۲. کوواراسوس و. (۱۳۴۵) بزهکاری نوجوانان مسئله‌های

32. Anchorena, J. Anjos, F. 2008. Social Ties and Economic Development, Working Paper. Electronic Copy Available at: <http://ssrn.com/abstract.Behavior>", Social Forces, 84: 1435-1453.
33. Lee, Y. Kozar, K.A. Larsen, K.R.T. 2003. The technology acceptance model: past, present, and future. Communications of the AIS. 12: 752-780.
34. Parcel, T.L. Menaghan, E.G. 1993. Family Social Capital And Children's Behaviour Problems. Social Psychology Quality. 56(2): 120-135.
35. Rollings, K. 2008. Counting the costs of crime in Australia: a 2005 update. Research and public policy series no. 91. Canberra: Australian Institute of Criminology.
36. Salmi, V. 2006. The Association Between Social Capital and Juvenile Crime. European society of criminology. 3(2): 123-148.
37. Sandefur, G. Ann, M. Pedro, H. 1999. Families, Social Capital and Educational Continuation. University of Wisconsin-Madison CDE. Working Paper. 19-99.
38. Smith W., and Lee K. 2003. The City of Casey Introduces the First Graffiti Local Law in Australia. Raffiti and Disorder Conference; Australian Institute of Criminology and the Australian Local Government Association. Brisbane; Australia.
39. Thompson, k. Offler, N. Hirsch, L. Every, D. Matthew, J. Drew, T. 2012. Dawson From broken windows to a renovated research agenda: A review of the literature on vandalism and graffiti in the rail industry Original Research Article Transportation Research Part A: Policy and Practice. 46(8): 1280-1290.
40. Wilso P., Healy P., 1987. Research brief: Graffiti and vandalism on publictransport. Australian Institute of Criminology. 12: 180-190
41. Wrigt, D.R. Kevin, M. 2006. Social Capital and Lucent Violent Behavior, social Forces. 84: 1435-1453.
- برای دنیای مدرن. ترجمه: جعفر نجفیزند. تهران: نشر سازمان یونسکو. چاپ اول.
۲۳. مبارکی، م. (۱۳۸۳) بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
۲۴. محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۳) مبانی روان شناسی اجتماعی، جامعه شناسی و روانشناسی رفتار و ندالیستی در مباحث آسیب شناسی و کثرتفاری اجتماعی. انتشارات آن. تهران.
۲۵. محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۳) وندالیسم. تهران. نشر آن. چاپ اول.
۲۶. محمدی، ح. تعالی مقدم، ا. بستم، م. (۱۳۹۰) برآورد سرمایه اجتماعی در مناطق مختلف شهر مشهد و ارائه راهکارها جهت ارتقاء آن در راستای وظایف شهرداری. دو فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۲۷: ۲۷۲-۲۵۸.
۲۷. مسعودیان جاغرق، م. (۱۳۸۳) بررسی عوامل مؤثر بر کم توجهی مردم در حفظ امکانات عمومی شهر مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد دهاقان.
۲۸. مویدفر، ر. اکبری، ن. دلیری، ح. (۱۳۸۸) اثرات متقابل و پویای سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی (مطالعه موردی ایران ۱۳۸۵-۱۳۶۸). مجله مطالعات اقتصاد بین الملل. شماره ۳۸: ۳۵-۲۱.
۲۹. ناطق پور، م. فیروزآبادی، ا. (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل گیری آن در شهر تهران. مجله جامعه شناسی ایران. ۶(۴): ۵۹-۹۱.
۳۰. یآوری بافقی، ا. اسماعیلی، ا. (۱۳۹۰) بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کاهش میزان جرایم توسعه انسانی پلیس. توسعه انسانی پلیس. (۳۵): ۱۱-۳۰.
۳۱. یزدان بخش، س. (۱۳۹۰) شناسایی عوامل مؤثر بر ظرفیت تولید صنایع غذایی و آشامیدنی و ارائه استراتژی های مناسب در راستای بهبود وضعیت این صنایع (مطالعه موردی استان خراسان رضوی سال ۱۳۹۰). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد. دانشکده کشاورزی.